

II. JURISPRUDÈNCIA

II.1. TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Jaume VERNET I LLOBET

Professor titular de Dret constitucional
de la Universitat Rovira i Virgili

Eva PONS I PARERA

Professora de Dret constitucional
de la Universitat de Barcelona

En el període comprès des de gener fins a desembre de 1993, no apareix en els suplementes del *Boletín Oficial del Estado*, que recullen la jurisprudència del Tribunal Constitucional, cap sentència que incideixi en la temàtica lingüística. Tanmateix aquest tribunal ha dictat dues interlocutòries de cert interès: La primera fa referència a una qüestió ja tractada en aquesta revista. El tema debatut se centra en l'execució de la sentència del Tribunal Suprem sobre la denominació de la llengua catalana a la Universitat de València. La segona interlocutòria es refereix a la possibilitat de realitzar els assentaments registrals en llengua catalana, cosa que prové de la interposició d'un recurs d'emparament, el qual va ser promogut arran d'una decisió del Tribunal Suprem que es reproduceix i comenta en la crònica de jurisprudència del Tribunal Suprem d'aquest mateix número de la REVISTA DE LLENGUA I DRET.

Interlocutòria del Tribunal Constitucional de 18 d'octubre de 1993, Sala segona.

A la crònica del darrer número d'aquesta revista (vegeu REVISTA DE LLENGUA I DRET, núm. 20) donàvem notícia de la interposició d'un recurs d'emparament per part de la Universitat de València contra la sentència de la Sala segona del contenciós-administratiu de l'Audiència Territorial de València, de 18 de maig de 1989, i la sentència de la Sala tercera del Tribunal Suprem, de 20 de novembre de 1992, les quals declaraven contrari a l'Estatut de la Comunitat Valenciana i nul l'acord de la Junta de Govern de la Universitat, que promovia cursos de llengua catalana i l'ús de l'expressió «acadèmicament català» acollida a l'art. 7 de la citada Universitat. La recurrent en empara va sol·licitar la suspensió de l'execució de la sentència recorreguda, atès que de no procedir-se així es causaria un perjudici d'impossible o de difícil reparació. El compliment de la sentència obligaria a obertura d'un procés de modificació dels Estatuts de la Universitat.

El Tribunal Constitucional recorda la seva doctrina restrictiva pel que fa a la suspensió cautelar d'actes dels poders públics, possibilitat prevista a l'article 56 de la Llei Orgànica del Tribunal Constitucional. No obstant, el Tribunal estima que en el present cas el compliment de la decisió judicial no comportaria un perjudici greu. En efecte, la interlocutòria, que acull l'opinió del Ministeri Fiscal presentada en l'escrit d'al·legacions, entén que el compliment de la sentència ha de restar circumscrit al contingut de la decisió, la qual només va referida a l'acord de la Junta de Govern i no als Estatuts de la Universitat. Aquests solament van ser impugnats de manera indirecta, com així ho reconeix el Tribunal Suprem en cita feta pel Constitucional. Per consegüent, conclou la resolució indicant que no és «consecuencia necesaria de la ejecución de la sentencia recurrida en amparo la reforma de los Estatutos de la Universidad».

Malgrat que la decisió sobre el fons de la qüestió resta pendent de resolució, entenem que la transcendència de la interlocutòria ve motivada pel fet que, en circumscriure l'objecte de la decisió judicial a l'acord impugnat, el Tribunal Constitucional ha vingut a suspendre, a efectes pràctics, l'execució de la sentència en l'aspecte que resultava més problemàtic. Notem, per altra banda, que la sentència del Tribunal Suprem recorreguda no concorda del tot amb la interpretació feta pel Tribunal Constitucional. Davant l'argument de la Universitat que el tribunal d'instància havia anul·lat «indegudament de forma indirecta els preceptes estatutaris» en els quals es basava l'acord impugnat, el Tribunal Suprem indicava: «Esto no es cier-

to, ya que la demanda argumenta sobre la ilegalidad del precepto estatutario (...) donde se dice que "es claro que el art. 7 de los Estatutos de la Universidad de Valencia contradice y vulnera lo establecido en el art. 7.º del Estatuto de Autonomía y consiguientemente el art. 3.º de la Constitución Española"» (fonament jurídic quinzè). Per tant, la sentència recorreguda en empara reconeixia clarament la correcció de l'anul·lació del precepte estatutari, de manera que la solució adoptada pel Tribunal Constitucional en la present interlocutòria ha hagut de forçar el sentit de la sentència del Suprem. Sembla, però, que la resolució que finalment adopti l'alt tribunal, sigui quina sigui la decisió que prengui, no hauria d'ignorar la connexió evident entre el precepte estatutari i l'acord anul·lat. Altrament, no es respectaria el principi constitucional de seguretat jurídica.

Interlocutòria del Tribunal Constitucional de 25 d'octubre de 1993, Sala 1.ª, secció 1.ª

El Tribunal Constitucional rebutja el recurs d'empara formulat contra la sentència del Tribunal Suprem de 26 de gener de 1993 —comentada a l'apartat segon d'aquesta ressenya jurisprudencial—, per manca de contingut constitucional de la demanda. La qüestió controvertida en la via judicial prèvia feia referència a la possibilitat de consignar la inscripció de naixement en el Registre Civil en llengua catalana. Aquest tema també es troba desenvolupat en l'article d'Alfons Esteve i Gómez, titulat «La "i" entre cognoms en els registres espanyols i a les sentències», que s'inclou en aquest número de la REVISTA DE LLENGUA I DRET. Enfront de la resposta negativa que obté la seva pretensió, el recurrent considera que la pràctica registral d'utilitzar únicament la llengua castellana vulnera el dret d'igualtat davant la llei consagrat per l'art. 14 de la Constitució, atès que discrimina els ciutadans que desitgen que l'assentament registral es practiqui en l'altra llengua oficial dins l'àmbit de la Comunitat Autònoma de Catalunya. L'argumentació de la demanda es completa amb alegacions relatives al procés de normalització lingüística, que s'entén incomplet amb la mera possibilitat d'obtenir certificacions o còpies traduïdes a la llengua catalana de les inscripcions del Registre, així com en la necessitat de plena incorporació del català en els organismes públics, àdhuc de caràcter estatal, sense que això pertorbi el funcionament correcte del servei.

Després de resumir el plantejament del debat, el fonament de dret segon de la interlocutòria fa una breu recapitulació d'alguns dels conceptes jurídics encunyats per la doctrina constitucional en relació al règim

lingüístic. En aquestes línies introductòries, l'alt Tribunal pretén destacar la desigual posició constitucional del castellà respecte de la resta de llengües oficials en algunes comunitats autònomes, la qual cosa l'emmena a fer certes afirmacions discutibles o, pel cap baix, poc matisades.

Fonament jurídic segon:

«2. De acuerdo con el concepto acuñado por la doctrina constitucional (SSTC 82/1986, de 4 de julio, y 46/1991 de 28 de febrero) es oficial una lengua cuando es reconocida por los poderes públicos como medio de comunicación en ellos y entre ellos, así como en relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos. El castellano es medio normal de comunicación de los poderes públicos y de los ciudadanos ante ellos en el conjunto del Estado español. Solamente respecto del castellano existe un deber individualizado de conocimiento y puede establecerse la presunción de que todos los españoles lo conocen. Al propio tiempo en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquiera de las lenguas oficiales tiene plena validez jurídica en sus relaciones con los poderes públicos, siendo el derecho a usar dichas lenguas ante cualquier organismo un derecho fundado en la Constitución (art. 3.2) y en el respectivo Estatuto de Autonomía. En todo caso no cabe contraponer el castellano como lengua oficial del Estado a las demás lenguas, ya que el respeto y protección de los distintos idiomas de los pueblos de España incumben tanto a la Administración Central como a los organismos de cada Comunidad Autónoma. De esta forma, podrá ser exigido el conocimiento de ambas lenguas para acceder a la función pública (ATC 437/1987 de 8 de abril, y la propia STC 82/1986 citada), y ambas lenguas habrán de ser enseñadas en la Comunidad Autónoma en cuestión (STC 88/1983 de 27 de octubre) con plena garantía del derecho a elegir con libertad real, entre una y otra lengua (STC 137/1986, de 6 de noviembre).»

Cal observar, en primer lloc, que mentre el castellà és considerat «medio normal de comunicación de los poderes públicos y de los ciudadanos ante ellos en el conjunto del Estado español», respecte de la llengua catalana només es reconeix un dret d'ús dels particulars davant dels poders públics situats en el territori de la comunitat autònoma. D'aquesta manera, l'estatus atorgat a la llengua catalana resta degradat pel que fa a l'ús públic, ja que el Tribunal no sembla preveure la dimensió de l'oficialitat que representa en la introducció del català en els diversos organismes i àmbits que conformen l'aparell públic. Aquestes asseveracions recordarien l'argu-

mentació del recurrent reproduïda en els antecedents, on s'al·ludia a «*un principio metajurídico, mediante el que una lengua fuerte se impone a otra más débil, haciendo creer que sólo la lengua fuerte es válida para el uso formal y público, mientras el idioma minoritario o débil queda relegado para el uso familiar o doméstico hasta llegar a ser sustituido a causa de la falta de autoestima de la lengua propia*». Per una altra part, la desigualtat entre ambdues llengües és subratllada mitjançant la cita del deure de coneixement del castellà previst a l'art. 3.1 de la Constitució, el qual s'empra de forma descontextualitzada i sense precisar els efectes que se n'extreuen.

Les consideracions anteriors permeten copsar el sentit de les paraules del Tribunal, quan afirma que «*no cabe contraponer el castellano como lengua oficial del Estado a las demás lenguas*». En efecte, l'equiparació es refereix únicament a la necessitat de respecte i protecció, plasmada en el tractament de les llengües en els àmbits de la funció pública i de l'ensenyament. També aquí destaquen certes inexactituds, com l'oblit de la STC 46/1991, de 28 de febrer, que conté la doctrina actual sobre l'exigència lingüística en l'accés a la funció pública, o l'esment de la STC 137/1986, de 6 de novembre, dictada al voltant del model lingüístic-educatiu basc i que no és extrapolable a Catalunya. En definitiva, sembla que caldria esperar del Tribunal Constitucional un major rigor en els pronunciaments sobre la matèria lingüística, independentment del caràcter d'*obiter dicta* d'alguns d'ells o del fet d'estar inclosos en una interlocutòria.

En el fonament jurídic tercer s'analitza la rellevància constitucional de la controvèrsia en base a la jurisprudència del mateix Tribunal:

Fonament jurídic 3:

«3. *En relación con la posibilidad de utilizar la lengua propia ante las autoridades y poderes públicos, debe distinguirse, como hiciera ya el Tribunal en su Sentencia 82/1986, entre el reconocimiento oficial de un idioma, es decir, la asignación al mismo de plenitud de efectos oficiales, y la posibilidad de utilizarlo en un procedimiento judicial o administrativo. En las actuaciones judiciales la regla general es la utilización del castellano, y el uso de un idioma propio sólo puede tener lugar en el territorio de la Comunidad Autónoma correspondiente, en las condiciones establecidas por la Ley Orgánica del Poder Judicial en su art. 231 (AATC 17-12-1986, Rec. 927/86 y 21-7-1987, Rec. 285/1987). Es cierto que las funciones de administración del Registro Civil que desarrollan los órganos jurisdiccionales no son de tipo jurisdiccional (STC 56/1990 de 29 de marzo, f. j. 31.º) y se insertan dentro de la competencia exclusiva del Estado para ordenar los registros e instrumen-*

tos públicos (STC 62/1990 de 30 de marzo). Pero tampoco desde la consideración del Registro Civil como una función administrativa desarrollada en sede judicial resulta una diferente conclusión a la hora de resolver el supuesto sometido al Tribunal. Respecto de los procedimientos administrativos, el derecho a utilizar en el ámbito autonómico una lengua cooficial en tales procedimientos ha sido reconocido por el Tribunal, como anteriormente se expuso, pero no como parte del contenido esencial del derecho a la igualdad ante la ley, sino como una consecuencia de la directa eficacia normativa del art. 3.2 C.E., es decir sin que el precepto pueda fundamentar un recurso de amparo (art. 53.2 C.E.). El Tribunal por lo demás se ha referido expresamente a que se trata de un derecho de aplicación progresiva, en función de las posibilidades de cada momento y no puede ser exigido en su plenitud de forma inmediata (STC 2/1987, de 21 de enero, que se remite a la STC 82/1986 antes citada y art. 10 de la Carta Europea de las lenguas regionales o minoritarias de 5 de noviembre de 1992), a la vez que de acuerdo con la STC 76/1983 de 5 de agosto, el conocimiento de la lengua propia de la Comunidad Autónoma es un deber de la Administración Autónoma en su conjunto, como modo de garantizar el derecho a servirse de tal idioma que tienen los ciudadanos de esa Comunidad. En concreto el art. 3.3 del Estatuto de Autonomía de Cataluña expresa «un mandato (STC 82/1986) o un deber (STC 6/1982) que impone a las instituciones y órganos autonómicos... un compromiso de promoción de la normalización lingüística...» (STC 69/1988 de 19 de abril), pero dado el carácter estatal del Registro Civil no es contraria a la C.E. que los asientos en él practicados, salvo el nombre y apellidos de los interesados, deban ser redactados en castellano, sin perjuicio de obtener las certificaciones de dichos asientos en cualquiera de las dos lenguas.»

La distinció entre el reconeixement oficial d'un idioma i la possibilitat d'utilitzar-lo en un procediment judicial o administratiu suposa una afirmació agosarada del Tribunal, prou demostrativa del deficient reconeixement del plurilingüisme a nivell estatal. La referència que es fa a títol comparatiu a l'àmbit judicial, en la qual es pretén recolzar aquella asseveració, és igualment desafortunada: d'una banda, la mateixa interlocutòria reconeix tot seguit que les funcions del Registre civil no són de caire jurisdiccional sinó administratiu, i d'altra banda, perquè la regulació establerta per l'art. 231 de la LOPJ, quant a l'ús de les llengües en les actuacions judicials, és de dubtosa constitucionalitat, malgrat que el precepte fou ratificat per la STC 56/1990, de 29 de març (vegeu-ne el nostre comentari a la REVISTA DE LLENGUA I DRET, núm. 16, pág. 311-313).

El raonament del Tribunal es basa en la consideració que el dret a

usar i obtenir resposta en la llengua de la comunitat autònoma en els procediments administratius no forma part del contingut del dret a la igualtat davant la llei, sinó que és una conseqüència del principi d'oficialitat de l'art. 3.2 de la CE, cosa que li permet negar que es tracti d'un dret immediatament exigible en empara, d'acord amb la seva jurisprudència i la Carta Europea de Llengües Minoritàries. Cal dir, però, d'una banda, que les sentències mencionades (STC 76/1983, de 5 d'agost i STC 82/86, de 4 de juliol, entre d'altres) reconeixen efectivament un dret d'aplicació progressiva en relació a la incorporació de les llengües oficials distintes del castellà en l'actuació i el funcionament de les administracions radicades en l'àmbit de la comunitat autònoma, dret que no pot ésser ajornat *sine die* i que imposa una actuació positiva dels poders públics per tal de proveir els mitjans necessaris per a la seva efectivitat. Aquest deure positiu de promoure la normalització lingüística es predica a la interlocutòria respecte de la comunitat autònoma i resta molt més diluït pel que fa a l'Estat, en la mesura que s'empra com a argument el caràcter estatal del Registre Civil per tal de negar la possibilitat de realitzar els assentaments registrals en una llengua distinta de la castellana. De l'altra banda, l'art. 10 de la Carta Europea de Llengües Minoritàries reconeix un règim de protecció molt més minso que el que proporciona l'estatus d'oficialitat sancionat per la Constitució i els estatuts d'autonomia.

Aquests pronunciaments palesen, al nostre entendre, la insatisfactòria recepció en la jurisprudència constitucional del principi de plurilingüisme marcat per la Constitució pel que fa a l'administració de l'Estat. Aquest principi vincula igualment el legislador estatal, el qual ha d'establir una ordenació del Registre Civil que respongui i faci realitat el plurilingüisme constitucionalitzat.